

האוניברסיטה העברית בירושלים
The Hebrew University of Jerusalem
The Faculty of Humanities

המכון למדעי היהדות ע"ש מנדל
The Mandel Institute of Jewish Studies

Mandel School for Advanced Studies
in the Humanities

SCHOLION

Interdisciplinary Research Center
in the Humanities and Jewish Studies

ABSTRACTS

MARATHON 2012

Lectures of the Finalists Competing
for the Mandel Post-Doctoral Fellowships, 2012-2015

Dear friends,

The first decade of its activity placed Scholion firmly at the forefront of interdisciplinary research in Jewish Studies. The second decade starts with an expansion of Scholion's mission so as to include the full range of scholarship in the humanities. We are proud to be the Hebrew University's partner in this outstanding project, which maintains high standards of scholarship and makes a profound contribution to the preparation of scholars and scholarship of the next generation. My congratulations and best wishes to the finalists in this now famous intellectual "marathon".

Morton L. Mandel
Chairman of the Board
Mandel Foundation

About the Center

The Scholion Center was founded in 2002, on the initiative of the former president of the Hebrew University, Prof. Menachem Magidor, and with the generous support of the Mandel Foundation. Dedicated to fostering excellence in interdisciplinary scholarship, in its first decade it focused upon expanding the vistas of Jewish studies. Now, beginning its second decade, its mandate has been broadened so as to include the full spectrum of the humanities. Scholion, which hosts outstanding scholars in its research groups and as Mandel Post-Doctoral Fellows and they all conduct their work in proximity to one another in the Rabin Building, aspires to create among them a model of a vibrant and creative academic community.

Scholion Academic Committee 2011-2012

Professor Menahem Ben-Sasson – President of the Hebrew University
Professor Sarah Stroumsa – Rector of the Hebrew University
Professor Reuven Amitai – Dean of the Faculty of Humanities
Professor Shlomo Naeh – Head of the Mandel Institute of Jewish Studies
Professor Daniel R. Schwartz – Academic Head of Scholion
Professor Peter N. Miller - Bard College, New York
Professor Judith Olszowy-Schlanger - École pratique des hautes études,
Sorbonne
Professor Malka Rappaport Hovav - Dept. of Linguistics
Professor Edwin Seroussi - Dept. of Musicology
Professor David Shulman - Depts. of Comparative Religion and East Asian
Studies

Chameleons between Science and Literature, or How to Establish a Scientific Institution in the Literary Field

Oded Rabinovitch

Oded Rabinovitch studied in the Interdisciplinary Program and the School of History at Tel-Aviv University. He completed his PhD dissertation, "Anatomy of a Family of Letters: The Perraults, 1640-1705," at Brown University (Providence) in July 2010. He is currently a HaNadiv Fellow at Tel-Aviv University. His research proposal for Scholion focuses upon the importance of relations among humanists, scientists, and artists for understanding changes in scientific worldviews in the seventeenth century.

The Scientific Revolution changed the way Europeans viewed the natural world. It heralded a "new philosophy" that relied on quantitative measurements and experimentation, instead of studying nature in a qualitative and theoretical way. In spite of the apparent contrast between "words" and "things" created by the Scientific Revolution, this talk uses the fortunes and misfortunes of three chameleons that arrived in Paris in the 1660s and 1670s to trace the emergence of the Parisian Academy of Sciences as part of the French literary field. I argue that the Academy crafted new relations with the world of letters in order to legitimate itself as a source of expertise, a process which operated in two seemingly contradictory directions: first, the Academy had to appropriate literary techniques and networks in order to establish its reputation, but at the same time, it had to manipulate them in order to distinguish itself from other models of literary production. Ultimately, "words" and the world of literature played a crucial role in a revolution that supposedly stressed the importance of "things" and experimentation.

Einat Davidi

Einat Davidi studied in the Universities of Berlin and Heidelberg. Her doctoral dissertation, "Paradiso als PaRDeS: Kontrapunktisches Lesen der Poetologie José Lezama Limas und der Sprach- und Geshichtstheorie der Kabbala," was approved in Heidelberg in 2009. This year she is teaching Spanish and Latin American literature at the Hebrew University, where she is currently a fellow of the Franz Rosenzweig Minerva Research Center for German-Jewish Literature and Cultural History. Her research proposal for Scholion focuses upon the literature of descendants of Jewish apostates from Spain and Portugal living in Germany in the seventeenth century.

The Jewish Petenera – Profile of a Myth

The paper explores the petenera, i.e., one of the Flamenco genres. Until now, academic scholarship undertook to uncover its seemingly Jewish origin. This paper puts the stress rather on the content of the petenera's composed lyrics and its allusion to the Jewish theme. It explores various versions of petenera lyrics from the twentieth century and on the basis of this analysis it reconstructs the underlying narrative of the genre: In its center stands a woman who is depicted once as a femme fatale, once as a prostitute, and once as a Jew. She is involved in a crime – murder or vengeance – either as the one who commits it or the one against whom it is committed. In the next stage, the paper points out the ambivalent attitude towards that woman, the crime, as well as the tension between the will to forget and the will to remember. Taking all these elements together, we see a manifestation of a myth—the projection of the modern Spanish idea of the Jew—as an expression of the attitude towards the Jewish historical element as it is submerged in modern Spanish consciousness, and a popular and artistic elaboration of historical trauma.

Esotericism and Exotericism in the Thought of Maimonides and Abu al-Barakat al-Baghdadi

Ayala Eliyahu

Ayala Eliyahu studied Arabic language and literature and Jewish thought at the Hebrew University, which approved her doctoral dissertation, "Ibn al-Sid al-Batalyawsi and his Place in Medieval Muslim and Jewish Thought, Including an Edition and a Translation of Kitab al-Dawa'ir al-Wahmiyya," in 2010. This year she is a Warburg fellow at the Hebrew University, and teaching at its Rothberg International School. Her research proposal for Scholion focuses on the thought of Abu al-Barakat al-Baghdadi, a Jewish philosopher who converted to Islam in the twelfth century, and also upon the relationship between Kabbala and Islamic mysticism in medieval Spain.

In the polemic between Maimonides and the Gaon Samuel ben Eli about the resurrection of the dead, which took place around 1191, both sides referred to the philosophical work of Abu al-Barakat al-Baghdadi. Abu al-Barakat, a Jewish philosopher who lived in Baghdad in the first half of the twelfth century, was a very original philosopher. He relied, on the one hand, on Ibn Sina's philosophy, and on the other hand he criticized it severely, as well as the Aristotelian philosophy in general. Except for a Judaeo-Arabic commentary on Kohelet, his writings do not include any Jewish aspect, and late in his life he converted to Islam. It seems that Maimonides did not appreciate Abu al-Barakat's thought, and considered him as a "mutakallim", a theologian-polemicist, not a philosopher. The examination of several attitudes of Maimonides and Abu al-Barakat, however – for instance, the tension between innovation and tradition, esotericism and exotericism, and Judaism and Islam – reveals a surprising similarity, which might be partly due to a common aspect of their biographies.

Yoel Greenberg

Yoel Greenberg studied mathematics and computer science at the Hebrew University and later moved into musicology; his doctoral dissertation, "Toward Sonata Form: A System-Oriented Approach to the Genesis of Sonata Form," was approved in December 2011. This year he is a post-doctoral researcher in the Dept. of Ecology and Evolutionary Biology at Princeton University. His research proposal for Scholion focuses upon an evolutionary model for the development of musical forms and upon Arnold Schoenberg's opera, "Moses and Aaron."

Decomposing Sonata Form: An Evolutionary Approach to the Development of Creative Common Practice

This lecture explores the development of common creative norms: aspects of creativity shared by many creative artists. Such norms exist in many fields and include the literary novel, musical or poetical form and others. At times highly complex, they usually appear unprompted by theory. Thus, explaining them involves accounting for the rise of complexity without a guiding hand. In nature, complexity without a designer has been successfully explained by evolutionary theory. This research applies evolutionary concepts and models to explain the development of complex creative norms.

The question is explored here through the musical structure known as Sonata Form. This is traditionally viewed as a holistic "package" of interdependent formal properties, jointly conveying one overarching logic. Here I replace this view by viewing formal properties as independent of each other. A mathematical model based on a neo-Darwinian paradigm is proposed and supported by statistical data demonstrating how form could arise under these conditions. A renewed conception of creative norms emerges, whereby they become an unstable collection of discrete and frequently contradictory properties, which may cooperate, converge and crystallize into complex structures, but may also collide, contradict and compete, creating a dynamic structure, constantly in flux in search of stability.

Rendering the Real in Virtual Art: Digital Aesthetics and Its Search for Presence

Hava Aldouby

Hava Aldouby studied Art History and Theater Studies at the Hebrew University, which approved her doctoral dissertation, "Fellini's Art Historical Hypertext: The Role of Painting in Federico Fellini's Cinematic Discourse (1960s-70s)," in 2009. This year she is teaching at the Hebrew University, at the Bezalel Academy of Art and Design, and at Bar-Ilan University. Her research proposal for Scholion focuses on the reemergence and function of painting in digital art and aesthetics.

During the last two decades, screen-based arts have turned almost exclusively digital. The prevalence of the digital medium as platform for moving images, as in video art and experimental cinema, entails far-reaching shifts in the conception of how the image is rendered and, in turn, experienced. Critical discourse has addressed the shift from photography, as "art of the index", to digital imaging and information aesthetics. The new, "electronic ontology" (David Rodowick) has been defined in terms of a simulacral hyperreality.

However, a set of aesthetic practices in the field of digital video and experimental cinema seems to manifest a strong desire to reestablish a sense of presence in the encounter between image and spectator, or artwork and audience. Works in this vein engage in a sort of quest for re-embodiment of the virtual image. This aesthetic turn often involves a return to low-tech media such as painting, film, drawing, and even plastic clay, manipulated, however, via cutting-edge digital technologies.

Can the lost sense of presence, and the embodied experience that ensues, be recuperated by means of electronic simulation? The quest for the real in digital screen-based arts will be discussed in light of current critical concern with issues of presence, medium, and body.

Katelyn Mesler

Katelyn Mesler studied comparative religions at Arizona State University and at Northwestern University. Her doctoral dissertation, "Legends of Jewish Sorcery: Reputations and Representations in Late Antiquity and Medieval Europe," was recently approved by Northwestern, where she is currently a Presidential Fellow. Her research proposal for Scholion focuses upon aspects of Christian anti-Semitism in the Middle Ages and the study of Jewish magic in Spain, southern France, and Italy during the thirteenth-fifteenth centuries.

The Jewish Sorcerer on Trial: Accusations of Magic in Medieval Christian Courts

Historians of medieval Europe have long remarked that contemporary Jews were nearly untouched by the sorcery trials that became prevalent in Christian society during the fourteenth and fifteenth centuries. The exclusion of Jews from these trials has been difficult to explain, especially given the increasing hostility towards Jews during this period. In this paper, I will challenge not the interpretations that have been offered, but rather the historical record itself. Drawing on my research in both published and unpublished sources, I have gathered evidence for more than forty trials in which Jews were accused of engaging in magic. I will present here some key results of this research, with emphasis on the significance of these trials in their historical contexts, as well as the value of this evidence for our understanding of Jewish-Christian relations in the Late Middle Ages.

Joseph Witztum

Joseph Witztum studied Arabic language and literature at the Hebrew University and then pursued his doctorate at Princeton University. His doctoral dissertation, "The Syriac Milieu of the Quran: The Recasting of Biblical Narratives," was approved by Princeton a few months ago. This year he is in Berlin, working as a research fellow at the Corpus Coranicum project. His research proposal for Scholion focuses upon the impact of Syriac Christianity on the Quran, the comparison of intra-Quranic parallels, and the question of Islamic influence upon late Jewish midrashim.

How Does the Quran Rework Its Sources?

In the search for the sources of the Quran, Jewish texts have received far more attention than Christian ones, though both corpora have not been exhausted. Especially important and understudied are Syriac poetic traditions to which the Quran is particularly indebted, as I demonstrated in my dissertation. This is true even in the case of retellings of Biblical narratives which are often assumed to reflect rabbinic lore.

A better understanding of the Quran's sources affords new possibilities to assess the various ways in which it reshaped its materials. While focusing on one or two choice examples, I wish to offer an initial characterization of the types of changes introduced by the Quran.

The discussion also aims to demonstrate that the study of earlier traditions can illuminate not only the meaning of the Quranic text but also its history, including such issues as the chronology of the suras and the relationship of intra-Quranic parallels. The discussion will end by raising some questions about the formation of the Quranic text.

Renana Bartal

Renana Bartal studied psychology and the history of art at the Hebrew University, which approved her doctoral dissertation, "Varied Visions: The Making of Three Fourteenth-Century English Apocalypse Manuscripts," in 2009. This year she is a Lady Davis fellow at Hebrew University's Department of Art History. Her research proposal for Scholion focuses on the way illustrated manuscripts function in spiritual life in the late Middle Ages.

Memory and Invention in an Illuminated Manuscript of the *Meditationes Vitae Christi* (Oxford, Corpus Christi College, MS 410)

Drawing on diverse medieval literary traditions ranging from apocryphal gospels to the sermons of Bernard of Clairvaux, the author of the *Meditationes Vitae Christi* transformed the rather terse accounts of Christ's life in the Gospels into an emotionally charged narrative. A long-held art-historical assumption is that the text served as an iconographical inspiration known and used by late medieval artists. This paper will focus on a little-studied illuminated copy of the *Meditationes*, produced in Italy c. 1350, Oxford, Corpus Christi College, MS 410. Considering the importance of the *Meditationes* as a source for artistic innovation, it is rather surprising that the illuminators of MS 410 tended to use standard visual models rather than following the text closely. The pictorial program as a whole, however, did complement the text in a rather sophisticated way. I shall argue that certain scenes were chosen, altered, or designed to create a visual analogy with another image or images in the book. This rhetorical device, which promotes multiple occasions for recollections and associations, may have served to facilitate the memorization of the text, to evoke compassion for Christ and his mother, and to supply moral lessons on humility.

Thursday
12.1.2012
Room 2001, Rabin Building

09:00	Menahem Ben-Sasson Greetings
	Daniel R. Schwartz Opening remarks
09:15	Oded Rabinovitch Chameleons between Science and Literature, or How to Establish a Scientific Institution in the Literary Field
09:45	Einat Davidi The Jewish Petenera – Profile of a Myth
10:15	Ayala Eliyahu Esotericism and Exotericism in the Thought of Maimonides and Abu al-Barakat al-Baghdadi
10:45	Yoel Greenberg Decomposing Sonata Form: An Evolutionary Approach to the Development of Creative Common Practice
11:15	Break
11:30	Hava Aldouby Rendering the Real in Virtual Art: Digital Aesthetics and Its Search for Presence
12:00	Katelyn Mesler The Jewish Sorcerer on Trial: Accusations of Magic in Medieval Christian Courts
12:30	Joseph Witztum How Does the Quran Rework its Sources?
13:00	Renana Bartal Memory and Invention in an Illuminated Manuscript of the <i>Meditationes Vitae Christi</i>

יום חמישי
י"ז בטבת תשע"ב, 12 בינואר 2012,
בניין רבין, חדר 2001

9:00	מנחם בן-ששון ברכות
	דניאל שוורץ דברי פתיחה
9:15	עודד רבינוביץ' מעשה בשלוש זיקיות בין מדע לספרות, או איך להקים מוסד מדעי בשדה הספרות
9:45	עינת דוידי פטנרה היהודיה - לדמותו של מיתוס
10:15	אילה אליהו אזוטוריות ואקזוטוריות אצל הרמב"ם ואבו אלברכאת אלבגדאדי
10:45	יואל גרינברג מבנה הסונטה ופירוקו: על צורה, יצירה ואבולוציה
11:15	הפסקה
11:30	חווה אלדובי החתירה לממשי באמנות וירטואלית: הדימוי הדיגיטלי - בין קוד לממשות
12:00	קייטלין מסלר המכשף היהודי עומד למשפט: האשמה במאגיה בבתי המשפט הנוצריים של ימי הביניים
12:30	יוסף ויצטום כיצד מעבד הקוראן את מקורותיו?
13:00	רננה ברטל זיכרון והמצאה בכתב-יד מאויר של ה"מדיטציונס ויטאי כריסטי"

זיכרון והמצאה בכתב-יד מאור של ה"מדיטציונס ויטאי כריסטי"

ה"מדיטציונס ויטאי כריסטי" נכתב במאה הארבע עשרה עבור נזירה פרנסיסקנית אנונימית. תוך שימוש במסורות טקסטואליות שונות, כמו דרשותיו של ברנרד מקלרוו וטקסטים אפוקריפיים, העשיר מחבר המדיטציונס את התיאורים הלוקוניים של ספרי הבשורה והפכם לנרטיב דרמטי ומלא רגש. מקובל לקשור את הטקסט עם מחזורי הציורים הדרמטיים של תקופת הטרצ'נטו באיטליה, כמו גם עם הופעתם של מוטיבים איקונוגרפיים חדשים בתקופה זו. לאור חשיבותו של הטקסט כמקור טקסטואלי, מפתיע כי באחד מכתבי-היד המוקדמים והמאוירים של המדיטציונס, הנמצא כעת בקורפוס קריסטי קולג' באוקספורד, בחרו המאיירים במודלים סטנדרטיים במקום לעקוב אחר הטקסט בקפידה. הסטיות מן הטקסט מקבלות את משמעותן כאשר בוחנים אותן בהקשר של כתב-היד כולו. אטען כי סצנות מסוימות נבחרו, שונו או עוצבו על מנת ליצור קשר ויזואלי עם דימוי אחר בכתב-היד. אמצעי רטורי זה, המעודד הזכרות ואסוציאציה, שימש להקל על הקוראת בשינון הטקסט הארוך, סיפק לה מודל להתנהגות ראויה ומוסרית ועורר רגשות של חמלה כלפי ישו ואימו. אדגים כיצד התאים מחזור האיוורים לצרכיה של בעלת כתב-היד הפרנסיסקנית, כמו גם כיצד הוא מעיד על יכולת ההמצאה של מחברו.

רננה ברטל

רננה ברטל למדה פסיכולוגיה ותולדות האמנות באוניברסיטה העברית. עבודת הדוקטור שלה, "Varied Visions: The Making of Three Fourteenth-Century English Apocalypse Manuscripts", אושרה ע"י האוניברסיטה בשנת 2009, והשנה היא מלגאית ליידי דיוויס בחוג לתולדות האמנות. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בתפקוד של כתבי-יד מאויירים בחיים הרוחניים של ימי הביניים המאוחרים.

כיצד מעבד הקוראן את מקורותיו?

בחיפוש אחר מקורות הקוראן הטקסטים היהודיים זכו בחלק הארי של תשומת הלב, אם כי גם הם לא מוצגו בעוד המסורות הנוצריות הוזנחו על פי רוב. חשוב במיוחד ומוזנח מאד הינו קורפוס השירה הסורית הכולל נקודות דמיון רבות לקוראן, כפי שהראתי בעבודת הדוקטור. זיקה זו ניכרת גם בגירסאות הקוראניות של סיפורי המקרא, אף כי המחקר נוטה להניח כי הללו משקפות דווקא מסורות רבניות.

שרטוט תמונה רחבה יותר של מקורות הקוראן מאפשר עיון מחודש בדרכים בהן הקוראן מעבד את חומרי הגלם שלו. תוך התמקדות בדוגמא אחת או שתיים, ברצוני להציע אפיון וסיווג ראשוניים של השינויים העיקריים אותם הקוראן עורך במקורותיו.

הדיון נועד גם להמחיש כי בכוחו של חקר המסורות הקודמות לקוראן לתרום לא רק להבנה טובה יותר של משמעות הטקסט, כי אם גם להבנת ההיסטוריה שלו, ובכלל זה סוגיות כגון הכרונולוגיה של הסורות וטיבן של המקבילות הפנים-קוראניות. את הדיון יחתמו מספר תהיות באשר לתהליך התגבשות הטקסט הקוראני.

יוסף ויצטום

יוסף ויצטום למד שפה וספרות ערבית באוניברסיטה העברית ואחר כך למד לקראת דוקטורט באוניברסיטת פרינסטון, אשר אישרה לפני מספר חודשים את עבודת הדוקטור שלו: "The Syriac Milieu of the Quran: The Recasting of Biblical Narratives". השנה הוא בברלין, כעמית מחקר בפרויקט Corpus Coranicum. הצעת המחקר שלו לסכוליון מתמקדת בזיקת הקוראן לנצרות הסורית, בניתוח מקבילות פנים-קוראניות, ובשאלת ההשפעה של מסורות מוסלמיות על מדרשים מאוחרים.

המכשף היהודי עומד למשפט: האשמה במאגיה בבתי המשפט הנוצריים של ימי הביניים

היסטוריונים של אירופה בימי הביניים ציינו זה מכבר שהעמדה למשפט בגין כישוף, אשר רווחה בחברה הנוצרית במהלך המאות הארבע-עשרה והחמש-עשרה, כמעט ולא נגעה ליהודים בני אותה תקופה. קשה למדי להסביר את העדרם של היהודים ממשפטים מסוג זה, בייחוד לאור העיונות הכללת כלפי היהודים בתקופה זו. בהרצאה זו בכוונתי לערער לא על הפרשנויות השונות שהוצעו לתופעה, כי אם על הנתונים ההיסטוריים עצמם. בהסתמך על עיוני במקורות שפורסמו ושלא פורסמו כאחד, אציע עדויות בדבר למעלה מארבעים הליכים משפטיים שבמסגרתם יהודים הואשמו בעיסוק במאגיה. אציג מספר מסקנות מרכזיות של המחקר, תוך שימת דגש על משמעותם של משפטים אלו בהקשרם ההיסטורי, כמו גם על חשיבותם של ממצאים אלו להבנתנו את יחסי היהודים והנוצרים בשלהי ימי הביניים.

קייטלין מסלר

קייטלין מסלר למדה מדעי הדתות באוניברסיטת אריזונה סטייט ובאוניברסיטת נורת'ווסטרן. השנה היא "עמית הנשיא" בזו האחרונה, אשר אישרה לפני מספר שבועות את עבודת הדוקטור שלה: "Legends of Jewish Sorcery: Reputations and Representations in Late Antiquity and Medieval Europe". הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת במוטיבים באנטישמיות הנוצרית בימי הביניים ובחקר המאגיה היהודית בספרד, דרום צרפת ואיטליה בין המאה השלוש-עשרה והמאה החמש-עשרה.

החתירה לממשי באמנות וירטואלית: הדימוי הדיגיטלי - בין קוד לממשות

המדיום הדיגיטלי משמש בשני העשורים האחרונים פלטפורמה מרכזית או אף בלעדית לאמנות הדימוי הנע, וידיאו וקולנוע ניסיוני. מכאן נגזרות תמורות מרחיקות לכת הנוגעות לאסתטיקה של הייצוג ולחויית המפגש בין צופה ליצירה. בעקבות התמורות בשדה האמנות, עסק השיח הביקורתי בניסוח אונתולוגיה חדשה של הדימוי הדיגיטלי. תשומת לב מרכזית הופנתה לניתוק הדימוי מ"גופו" החומרי, ולמעבר לממד ערטילאי המבוסס על פרדיגמת האינפורמציה, או הקוד.

עם זאת, שורה של פרקטיקות בשדה אמנויות המסך מסבכות את התמונה שתוארה לעיל, ומחייבות הגדרה מחודשת וגמישה יותר למה שמכונה "האסתטיקה של הדיגיטלי". ההרצאה תעסוק בשורת יצירות בהן נעשה שימוש במניפולציות שונות, טכנולוגיות ואסתטיות, לצורך יצירת תחושה מועצמת של נוכחות חומרית. המפגש בין הצופה לדימוי הווירטואלי נטען במקרים אלה בסוגסטיה חזקה של ממשות.

פרקטיקות אלה כרוכות לרוב בחזרה למאפייניו הצורניים של מדיום מסורתי יותר - ציור שמן, פילם, רישום, עבודה בחומר - אך זאת בלא ויתור כהוא זה על עוצמת העיבוד והסימולציה של המדיום הדיגיטלי, בתצורותיו העדכניות והמתקדמות ביותר.

האם ניתן להשיב לדימוי את גופו האבוד באמצעות סימולציה אלקטרונית של נוכחות חומרית? החתירה לאחיזה מחודשת בממשי תידון על רקע השיח הביקורתי העדכני, המעניק משקל מחודש למושגים "נוכחות", "מפגש", "מדיום" ו"גוף", על פני מושגים כ"פענוח" ו"משמעות".

חווה אלדובי

חווה אלדובי למדה תולדות האמנות ולימודי תיאטרון באוניברסיטה העברית. עבודת הדוקטור שלה, "Fellini's Art Historical Hypertext: The Role of Painting in Federico Fellini's Cinematic Discourse (1960s-70s)" אושרה על-ידי האוניברסיטה בשנת 2009. השנה היא מלמדת באוניברסיטה העברית, בבצלאל, ובבר-אילן. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בהופעתו מחדש, ובתפקידו, של הציור באמנות דיגיטלית.

מבנה הסונטה ופירוקו: על צורה, יצירה ואבולוציה

מוסכמות יצירה הן מעין כללים לא כתובים משותפים ליוצרים רבים, דוגמת הרומן הספרותי, צורה מוסיקלית או פואטית ועוד. מוסכמות כאלו הן לעתים מורכבות מאד, אך תכופות אינן מוכתבות על ידי מקור תיאורטי. הבנתן, אם כן, דורשת להסביר היווצרות של מורכבות ללא יד מכוונת. בעולם הטבע, מודל מוצלח במיוחד להסבר מורכבות ללא מתכנן-על הוא המודל האבולוציוני. מחקר זה מציע לרתום רעיונות ומושגים מעולם האבולוציה הביולוגית בכדי להבין את התפתחותן של מוסכמות יצירה מורכבות.

המחקר בוחן שאלות אלו דרך הצורה המוסיקלית הנפוצה ביותר בשלוש מאות השנים האחרונות, צורת סונטה. ההנחה המסורתית רואה בצורת סונטה מעין "חבילה" הוליסטית של תכונות התלויות זו בזו, הפועלות יחדיו כחלקים מתואמים במכונה, בשרות אפקט או הגיון כולל. מחקר זה מציע להחליף הנחה הוליסטית זו בגישה רדוקציוניסטית, הרואה במאפייני צורת סונטה רכיבים עצמאיים ובלתי תלויים זה בזה. מודל מתמטי, המבוסס על גישה ניאו-דארוויניסטית, מראה כיצד תחת הנחות כאלו יכולה להיווצר הצורה ללא יד מכוונת. הנחות המודל נבחנות במחקר סטטיסטי נרחב, שמדגים את חוסר התלות ההדדית בין המרכיבים הבודדים של הצורה על פני כ-750 יצירות. כתוצאה, עולה תפיסה חדשה של מוסכמות יצירתיות כאוסף מתוח ובלתי יציב של מאפיינים בודדים. אלו עשויים להתגבש ולהתלכד לכדי מבנים מורכבים, אך גם עלולים להתנגש, להתחלף ולהתנגד זה לזה, וליצור מערכת דינאמית המצויה תמידית בהתפתחות.

יואל גרינברג

יואל גרינברג למד מתמטיקה ומדעי המחשב באוניברסיטה העברית ולאחר מכן התמסר ללימוד המוסיקולוגיה; עבודת הדוקטור שלו, "Toward Sonata Form: A System-Oriented Approach to the Genesis of Sonata Form", אושרה בדצמבר 2011. כעת הוא חוקר במחלקה לאקולוגיה וביולוגיה אבולוציונית באוניברסיטת פרינסטון. הצעת המחקר שלו לסכוליון מתמקדת במודל אבולוציוני של התפתחות של נורמות יצירה ובאופרה "משה ואהרן" מאת ארנולד שנברג.

אזטריות ואקזטריות אצל הרמב"ם ואבו אלברקאת אלבגדאדי

במסגרת הפולמוס בין הרמב"ם לגאון ישיבת בגדאד שמואל בן עלי, שנערך סביב שנת 1191, נדרשו שני הצדדים לחיבורו הפילוסופי של אבו אלברקאת אלבגדאדי. אבו אלברקאת, פילוסוף יהודי שחי בבגדאד במחצית הראשונה של המאה השתים-עשרה, היה פילוסוף מקורי ביותר. מחד גיסא הוא נשען על הגותו של אבן סינא, ומאידך גיסא מתח עליה ועל הפילוסופיה האריסטוטלית בערבית-יהודית, חיבוריו של אבו אלברקאת אינם כוללים אף סממן יהודי, ובאחרית ימיו הוא אף התאסלם. מדברי הרמב"ם על אבו אלברקאת עולה שהוא לא העריך את הגותו וראה בו "מתכלם", תאולוג-פולמוסן ולא פילוסוף. אולם, השוואה בין עמדותיהם של שני ההוגים בנוגע למתח שבין חדשנות למסורת, בין אזטריות ואקזטריות, ובין יהדות ואסלאם מגלה דמיון רב בעמדותיהם, וייתכן שאחד הגורמים לכך הינו פרט משותף בביוגרפיה שלהם.

אילה אליהו

אילה אליהו למדה שפה וספרות ערבית ומחשבת ישראל באוניברסיטה העברית. עבודת הדוקטור שלה, "אבן אלסיד אלבטליוסי ומקומו בהגות המוסלמית והיהודית בימי הביניים, בצירוף מהדורה ותרגום של 'כתאב אלדואאר אלוהמיה'", אושרה על-ידי האוניברסיטה בשנת 2010. השנה היא מלגאית ורבורג באוניברסיטה העברית ומלמדת בבית הספר לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בהגותו של אבו אלברקאת אלבגדאדי, פילוסוף יהודי שהתאסלם במאה השתים-עשרה, וביחסי הגומלין שבין הקבלה והמיסטיקה המוסלמית בספרד.

פטנרה היהודיה - לדמותו של מיתוס

ההרצאה עוסקת בפטנרה, אחת מסוגות הפלמנקו. עד היום עסקו החוקרים במקור ההיסטורי היהודי לכאורה של סוגה זו. הרצאה זו מחפשת את מקורה של האגדה העממית והאקדמית הזו בתכנים של הטקסטים הנכתבים לסוגה זו ולנושאה היהודי. היא מנתחת כמה גרסאות של פטנרה מהמאה העשרים ועל יסוד ניתוח זה היא משחזרת את הסיפור הבסיסי של הסוגה: במרכז עומדת אישה המופיעה כפאם פאטאל, כפרוצה וכאישה יהודיה. הסיפור כולל גם פשע או חטא: רצח או נקמה, והאישה מופיעה כמי שביצע אותו או כקורבנו. הניתוח מעלה את היחס האמביוולנטי כלפי אישה זו וכלפי הפשע וכן את המתח בין הרצון לזכור ולשכוח. כל האלמנטים הללו מגלמים יחד את מיתוס הפטנרה כביטוי בתודעה הספרדית בת זמננו של היחס אל האלמנט ההיסטורי היהודי וכעיבוד עממי ואמנותי של טראומה היסטורית.

עינת דוידי

עינת דוידי למדה באוניברסיטאות ברלין והיידלברג והדוקטורט שלה, "Paradiso als PaRDeS: Kontrapunktisches Lesen der Poetologie José Lezama Limas und der Sprach- und Geshichtstheorie der Kabbala" ("גן עדן כפרד"ס - קריאה קונטרפונקטית של תורת השירה של חוזה לזמה לימה ותורת השפה וההיסטוריה של הקבלה"), אושרה בהיידלברג בשנת 2009. השנה היא מלגאית מרכז מינרבה ע"ש פרנץ רוזנצוייג לחקר הספרות ותולדות התרבות היהודית-גרמנית באוניברסיטה העברית, בה היא מלמדת ספרות ספרדית ודרום אמריקאית. הצעת המחקר שלה לסכוליון מתמקדת בספרותם של בני מומרים יהודים, יוצאי ספרד ופורטוגל, בגרמניה במאה השבע-עשרה.

מעשה בשלוש זיקיות בין מדע לספרות, או אין להקים מוסד מדעי בשדה הספרות

המהפכה המדעית שינתה את האופן שבו משכילים אירופאים תפשו את עולם הטבע. ה"פילוסופיה החדשה" הסתמכה על מדידות כמותיות ועל ניסויים בכדי לחשוף את הסודות שהטבע הסתיר, ושעד לאותה תקופה נחקרו בצורה איכותנית ותיאורטית בלבד. הרצאה זו מתבססת על עלילותיהן של שלוש זיקיות שהגיעו לפריז בשנות השישים והשבעים של המאה השבע-עשרה, בכדי לבחון את האופן שבו האקדמיה המלכותית למדעים צמחה בתור קבוצה של מומחים בשדה הספרות.

למרות הניגוד לכאורה בין "מלים" ל"דברים" שיצרה המהפכה המדעית, הרצאה זו מציגה את הטענה כי האקדמיה טיפחה יחסים עם עולם הספרות בכדי לרכוש לעצמה לגיטימציה וארשת של מומחיות. תהליך זה פעל בשני רבדים, סותרים לכאורה: ראשית, האקדמיה ניכסה לעצמה טכניקות ורשתות ספרותיות בכדי לבסס את מעמדה, אך בו בזמן, היא השתמשה בטכניקות הללו בכדי לבדל את עצמה מדגמים מוכרים של כתיבה ספרותית. השוואה בין הפרסומים הנוגעים לזיקיות שנכתבו באקדמיה למדעים ועל ידי אשת הספרות מדלן דה סקודרי מראה כיצד האקדמיה השתמשה בעולם הספרות תוך היבדלות ממנו, תוך הסתמכות על יחסי הפטרונות ואפשרויות הפרסום בדפוס שעמדו לרשותה. בסיכומו של דבר, "מלים" ועולם הספרות מלאו תפקיד חיוני במהפכה שלכאורה הדגישה את חשיבותם של "דברים" וניסויים.

עודד רבינוביץ'

עודד רבינוביץ' למד בתכנית הבין-תחומית ובבית הספר להיסטוריה באוניברסיטת תל-אביב. בקיץ 2010 הוא השלים את לימודי הדוקטורט באוניברסיטת בראון (פרובינדס), בה כתב עבודת דוקטור על "Anatomy of a Family of Letters: The Perraults, 1640-1705". השנה הוא מלגאי יד הנדיב באוניברסיטת תל-אביב. הצעת המחקר שלו לסכוליון מתמקדת בחשיבות היחסים בין אנשי רוח, מדענים ואמנים להבנת שינויים בתפישת העולם המדעית במאה השבע-עשרה.

על אודות המרכז

מרכז סכוליון הוקם בשנת תשס"ג ביוזמת פרופ' מנחם מגידור (נשיאה לשעבר של האוניברסיטה העברית), ובתמיכתה הנדיבה של קרן מנדל. המרכז נועד לטפח מצוינות במחקר בין-תחומי; בעשור הראשון לקיומו הוא התרכז במדעי היהדות ושקד על הרחבת האופקים המקצועיים והתחומיים, וכעת, בראשית עשורו השני, הורחב המנדט שלו והוא פונה לכל הקשת של מדעי הרוח. סכוליון, המארח קבוצות מחקר ומלגאי בתר-דוקטורט ע"ש מנדל, אשר כולם מרכזים את עבודתם בסמיכות זה לזה בבנין רבין, שואף ליצור דפוסי עבודה של קהילייה אקדמית חיונית ויצירתית.

רשימת חברי הוועדה האקדמית תשע"ב

פרופ' מנחם בן-ששון - נשיא האוניברסיטה העברית
פרופ' שרה סטרומזה - רקטור האוניברסיטה העברית
פרופ' ראובן עמיתי - דיקן הפקולטה למדעי הרוח
פרופ' שלמה נאה - ראש המכון למדעי היהדות ע"ש מנדל
פרופ' דניאל שוורץ - ראש אקדמי של מרכז סכוליון
פרופ' ז'ודית אולשובי-שלנגר - סורבון (EPHE), פריז
פרופ' פיטר מילר - בארד קולג', ניו יורק
פרופ' אדוין סרוסי - החוג למוסיקולוגיה
פרופ' מלכה רפפורט חובב - החוג לבלשנות
פרופ' דוד שולמן - החוגים למדע הדתות ולימודי מזרח אסיה

דברי ברכה

מאת נשיא האוניברסיטה העברית

הצירוף של "מרתון" ו"סכוליון" מעביר אותנו לעולם של יוון הקדומה - חברה ותרבות שהיו למופת לדורות. רמת הזיקה לתרבות היוונית הייתה לסמל לפתיחות או להסתגרות, לרוחב דעת או לצמצומה, לבחינה ביקורתית של העולמות הסובבים או לקבלת מרות וסמכות.

הרצאות מלגאי מנדל ב"מרתון" של סכוליון היו לשם דבר בעשור שחלף. המרתון מכנס את המצוינים שבתלמידי המחקר מאוניברסיטאות בעולם, את מורי האוניברסיטה הבאים ללמוד על החדש ולהכיר את המחדשים, ואת בוגרי סכוליון, חברי קבוצות המחקר ומלגאי מנדל.

המכנה המשותף של העומדים להרצות הוא לא רק בהצטיינותם אלא בכך שכל אחת ואחד הציבו בעבודת הדוקטור שלהם צירוף של עבודה פילולוגית עם מבט נועז, בין-תחומי, אל מעבר לבסיסי הנתונים שהקימו בעמל רב. המקוריות שבשאלות המחקר שלהם מביאה את כולם אל מעבר לתחום המחקר המסורתי. במחקריהם החדשניים הם מסמנים את כיווני המחקר של הדור הבא. ניסיון העבר מלמד שתוך זמן קצר הם נקלטים באוניברסיטאות ומתווים את הדרך לדורות הבאים של לומדים וחוקרים.

השנה נפתחו האופקים של מנדל-סכוליון אל כל מדעי הרוח. כך הוא באשר למלגאי מנדל וכך הוא באשר לקבוצות המחקר. זה מהלך המשתלב בהקמת בית-ספר מנדל ללימודים מתקדמים במדעי הרוח, מהלך הכורך יחד הקמת תוכניות לימודים לתלמידים מתקדמים, ליווי של תלמידים אלו בפעילות אקדמית אינטנסיבית, העמדת משאבים כספיים ובניית מרחבים פיזיים לתלמידים כדי שיוכלו לפנות את זמנם למחקר, והקמת מבנה ייעודי לבית הספר. אנו מברכים על ההתחלות המוצלחות בכל הזירות ומצפים להתפתחות מהירה בכל אחת מהן.

נאחל הצלחה לראש סכוליון הנכנס, פרופ' דניאל שוורץ, המנצח על המפגש, ונשוב ונודה לקרן מנדל על נדיבות ושותפות רבת-שנים והישגים.

פרופ' מנחם בן-ששון

בי"ס מנדל ללימודים מתקדמים במדעי הרוח

המכון למדעי היהדות ע"ש מנדל
The Mandel Institute of Jewish Studies

האוניברסיטה העברית בירושלים
The Hebrew University of Jerusalem
הפקולטה למדעי הרוח

מרכז למחקר רב תחומי במדעי הרוח והיהדות

תקצירים

מרתון 2012

הרצאות המועמדים הסופיים למלגות מנדל לשנים תשע"ג-תשע"ה